

Бурят-Монголой ҮНЭН

№ 265 (6985)
НОЯБРИН
7
ВОСКРЕСЕНЬЕ
1954 он

Сэн 20 мүнгэн.

Агууехэ Октябрьска социалистическэ революциин 37 жэлэй ой мандаха болтогой!
Маркс — Энгельс — Ленин — Сталинай туг доро, коммунистическэ партиин хүтэлбэрээр урагшаа, коммунизмын илалта тээшэ даошай!

(Агууехэ Октябрьска социалистическэ революциин 37 жэлэй ойдо КПСС-эй ЦК-гэй Урянуудһаа)

Агууехэ Октябрийн XXXVII ой

Мүнөөдөр манай социалистическэ ороной ба бүхы дэлхэйн ажал-Агууехэ Октябрьска социалистическэ революциин 37 жэлэй ойе шэрлэжэ байна. 37 жэлэй саада Россин хүдэлмэришэн анги угы-тарашалдай хамтадаа коммунистическэ партиин хүтэлбэри доро социалистическэ революци хэжэ, оройн зургаанай нэгэ хуби дээрэ социализмын гэжэе таһа сохи-орон дотороо советскэ засаг тогноо байна. Тэрэ үдэр, 1917 оной ноябрийн 25-да (ноябрийн 7-до), Владимир Ильич Ленин болбол Петербургда Советэй трибуна дээрэ-хэлэжэ хэлээн байгаа: «Мүнөөн-ахилэн Россин түүхэтэ шэнэ сар шилбэ, тээд оройой энэ гурбадахы зооци эсэсэй эсэстэ социализмын илалта хүргэхэ ёһотой». (В. И. Ленин, Зөхөөл, т. 26, июль 208).

Ажалшалай агууехэ вожьд Владимир Ильич Лениний энэ сэсэн мэргэ-үгээн мүнөө манай орондо бэс-рэгэ байна. Түүхын тон богонихон дээр соо манай оройой ажалшад орон дотороо социалистическэ об-щество байгуулаад, мүнөө түрэл-тинингаа хүтэлбэри доро комму-низмын илалта тээшэ эршэ зориг-оор даошажа ябана.

Манай арадай социализм бай-лам зам дээрнэй айхабар ехэ тү-рэлбэршэлүүд байһан юм. Тээд оройной ажалшад коммунисти-ческэ партиин хүтэлбэри доро эдэ-ахилэнүүдэ амжалттайгаар ажа-жа гараа. Октябрийн агууехэ э-дэ доро ябажа манай оройой ажал-шад социалистическэ революциин амжалтыг дотоодын контррево-люциһаа, гадаадын интервенциһа-агайлан, хандарагдаһан арадай ам-жалтыг гажуудуулаа. Октябрийн үлээн туге-н мандуулан манай оройой ажал-шад коммунистическэ партиин хү-тэлбэрээр ябажа дайнай урда-д табанжэлүүдэ амжалттай-гаар бэлдүүлжэ, орон дотороо соци-алистическэ общество байгуулаа һэн.

Октябрийн нангин туг доро ябажа оройой арадууд эсэгэ ороноо амжалтын агууехэ дайнда илалта амжалт, мүнөө дайнай хойто тээхи-шадан байгуулалтын замаар ком-мунизмын тээшэ амжалттайгаар зо-оноо ябана.

Дайнай жэлүүдтэ, мун дайнай ой тээхи жэлүүдтэ Эхэ оройной-д алдар солонь хэзээ хэзээнэй-д орходоо ехэ болоо. Мүнөө соци-алистическэ Эхэ оройнойн ара-дуу бүхы дэлхэйн прогрессивн хүн-д тээхэй түрүү эргэдэ ябана. Со-ветскэ Союз эб найрамдалай, демо-кратин ба социализмын агууехэ ла-вны толгойлоно. Эб найрамдалай Советскэ Союзай хэлбэршэ-р тээсэдэг байһанайн ашаар эхэ уласхоорондын шахардуу амжалт нилээд нуларуулагданан, Ко-рея, Вьетнама дайни байлдаан-агайлагдажа, эблээдгэ туйлагда-байна. Советскэ Союзай эб най-рамдалай политикада, тэрэнэй хани-нэй, моральна ба материална ту-риждада түгшээлгэ европейскэ ара-д демократин орончууд, мун агвуу-лалтадай Арадай Республика, Ко-рея Арадай-Демократическа Рес-публика, Вьетнамай Демократи-

ческа Республика амгалан ажахы-гаа хүгжөөхэ, арад зонойнгоо ажа-байдалыг найжаруулаха хэрэгтэ эхэ-нүүд амжалтануудыг туйлажа бай-на. Советскэ Союзай эб найрамдал баримталдаг политикын нүдөөн доро Азийн ба Европын хэдэ хэдэн оро-нуудай арадууд ба правительство-нууд американо-английска хүсэ баримталгын, эзэрхэлгын политикын харша уг удхыг ойлгожо, американо-империалистнуудай нүдөөн доро-роо гаража байна. Мүнөө эб най-рамдалай түлөө бүхы дэлхэйн про-грессивнэй, түрүү хүнүүдэй хүдэлээн улам бүри хүсэтэй болоно.

Эб найрамдалай, демократин ба социализмын агууехэ лагерине тол-гойлолгоно Советскэ Союзай оло-национальна арадууд коммунизмын түлөө тэмсэлдээ шэнэнүүд амжал-тануудыг туйлана. Хаанта хархис засагай, ноотайнгаа баяд ноёдой, лама бөөнэрэй дарлалта дорооо Октябрьска революциин ашаар мул-тарһан бурят-монгол арад мүнөө советскэ арадуудай агууехэ бүдэ соо ажалуужа, республикынгаа экономик-ка ба культурыг хүгжөөхэ хэрэгтэ эхэнүүд илалтануудыг туйлаһан бай-ха юм. Урдань промышленность-гүй байһан бурят зон мүнөө республика дотороо хэдэн олон то-монууд предприятинуудыг бай-гуулаад байхынгаа хажуугаар, мун тэнлээ элдэб мэргэжэлтэ хүдэл-мэришэдөө, инженерүүд ба техни-гүүдээр, промышленностин коман-дирнуудаар амжалттайгаар хүдэл-дэг болоод байна. Урдань молон ан-залһаар газараа хахалаг байһан бур-ят зон мүнөө газартаралаангай культурыг бүрмүсүн шудалжа, со-циалистическэ Эхэ оройнгоо үгэ-һэн хүсэтэ машина тракторнуудыг ашаглан, үндэр ургаса ургуулажа ша-дадаг болонхой. Урдань жэлэй шү-дбэн сатта адуу малаа бэлшээжэ яба-даг бурят зон ажахын социалисти-ческэ системн ашаар хүгжэнги, ашаг шэмэ эхэтэ малажалтай рес-публика болонхой.

Бурят-монгол арад хадаа бүхы советскэ ардаһаа хамта эб найрамдалай хэрэгтэ хамгаалхын түлөө, Эхэ оройнгоо хүсэ шадальце дам сааша-дань бэхжүүлэхын түлөө, рес-публикын ажалшалай урда табигдан-хан харюусалгатай зорилгонуудыг амжалттайгаар бэлдүүлхын түлөө хүсэ шадалаа хайрлангүй тэмсэхэ байна гэжэ мүнөөдөр парти ба правительствоя найдуулна.

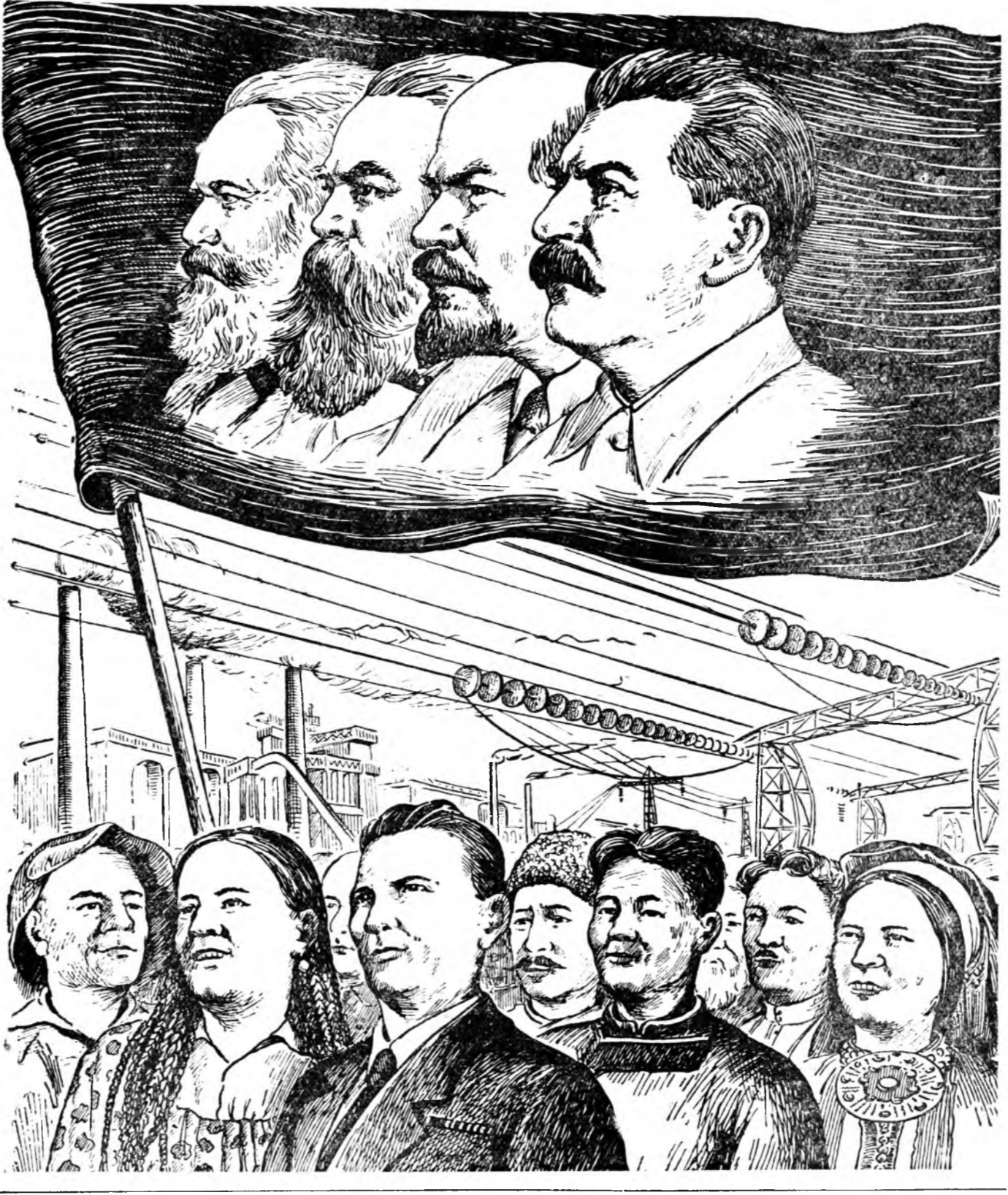
Бурят-монгол арадта зол жаргал олгоһон коммунистическэ партида, Советскэ правительствода, агууехэ ород арадта хандан нимэ юрөөлүнү-дэ ажалшан зонной агууехэ һайн-дэрэй үдэртэ табинабди:

Агууехэ Октябрьска социалистическэ революциин 37 жэлэй ой мандаха болтогой!

Манай оройной арадуудай хани барисанаан ба алдар солон бата хэрэм, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдалай бата бүхэ түшэг тулгуури — Советскэ Социалистическэ Республикануудай агууехэ Союз мандаха болтогой!

Коммунизм байгуулхын түлөө тэмсэлдэ советскэ аралыг зоригжуула-гша ба хүтэлбэрлэгшэ агууехэ хүсэн — Советскэ Союзай Коммунистическэ парти мандаха болтогой!

Улан-Удэдэ баярай суглаан болобо
Бурят-Монголой гүрэнэй Лениний эхэ оперо ба баледэй театр эдэрхэйхэр гоё найханаар шэмэг-рэнхэй. Агууехэ Октябрьска соци-алистическэ революциин 37 жэлэй зорюулагдан оройдой партиина, советскэ ба профсоюзна организаци-онд түлөөлэгшэдэй баярай суг-лаан эндэ ноябрийн 6-най үдэшэ бо-лоно.

ССР Союзай Оборонын Министрын ПРИКАЗ

1954 оной ноябрийн 7. № 187 г. Москва.
Гол капиталистическэ ороноудай полгикань тал ондоо байна. Шэнэ дай бэлдэхэ, сэрэгэй агрессивнэ блокуудыг эмхидхэхэ, яаралтайгаар зэбсэгжэхэ, арадуудай хоорондо харша хандалга ба бэе бэсдээ дураа гуталга үүдэхэ ябадал тэдэ капиталистическэ ороноудай политикын үндэһэн болодог байһаар.

Социалистическэ Эхэ оройнгоо аюулгүй байдалай аша туһада зорюулан бидэнэр саашадаһыг тон нэрэмжэтэй байха, ямаршы агрессивтэ эрид шанга харюу үгэхөөр ходоодо бэлэн байхын тулада бүхы түрэлэй сэрэгүүдэй дайшалхы ба политическэ бэлдэхыг улам найжаруулаха, манай Зэбсэгтэ Хүсэнуудэй хүсэ шадальце шууд бэхжүүлэхэ шухала.

Бүгэдэрадай һайндэртэй дашарамдуулан Армиин ба Флодой бүхы личнэ составыг амаршалаад, сэрэгэй техникэ шудалха, дайшалхы бэлэн байлгана улам найжаруулаха ба сэрэгэй журам бэхжүүлэхэ хэрэгтэ саашада амжалтануудыг туйлахыг бүхы сэрэгшэдтэ хүсэһэб.

Агууехэ Октябрьска социалистическэ революциин 37 жэлэй ойе тэмдэглэн, ЗАХИРАМНИН:

Мүнөөдөр, ноябрийн 7-до, манай Эхэ оройной столица—Москвада, союзна республикануудай столицануудта, тэршэлэн Калининградта, Львовто, Хабаровскда, Владивостогто ба герой-городууд: Ленинградта, Сталинградта, Севастопольдо, Одессэдэ артиллерийскэ хорин буудалаар салют хэхэ.

Манай хүсэн түгэлдэр Эхэ оройн— Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союз мандаха болтогой!

Агууехэ советскэ арад, тэрэнэй алдарт Зэбсэгтэ Хүсэнууд мандаха болтогой!

Түрэл Советскэ правительство мандаха болтогой! Советскэ Союзай сэсэн мэргэн Коммунистическэ партида алдар соло!

ССР Союзай Оборонын Министр Советскэ Союзай Маршал Н. А. БУЛГАНИН.

Чимт ЦЫДЕНДАМБАЕВ
Жаргал, сүлөө асарһан Жабхаланга Октябрийн нарые. Сог улаан тугуудаа, Советскэ һаруул одонуудаа Магтан, дурдан дууланаб. Түрэл оройнгоо заволуудта Түрүүшын хирпинэ табилсаһан Буураһш, залууш мастернуудаа. Бушуу уран токарынуудаа Магтан, дурдан дууланаб. Агуу выставкын павильонуудыг Ажалайнгаа үрөөр шэмэглэһэг Алдарт омог хүнүүдэ, Аха дүү түрэл арадуудаа Магтан, дурдан дууланаб.

Магтан, дурдан дууланаб
Алаг үргэн хизаарнуудаа Алтан колосоор бүрхөөгшэдэй Альга, балсан, сарбууень, Алхам бүхэниень шүлэгөөрөө Магтан, дурдан дууланаб. Торгон сагаан хонидоо, Тобир тарган адуугаа, Булга дэлэнтэ үнээдэ Бүлтнень үдхэнэн малшадаа Магтан, дурдан дууланаб. Түрэл класстаа оройон Түрүүшын үдэрнөө эхилжэ, «Табые» эхэдэ асардаг Танил урихан хүүгэдэ Магтан, дурдан дууланаб.

АГУУЕХЭ ҺАЙНДЭРТЭ АЖАЛАЙ БЭЛЭГҮҮД

Түрүү колхозуудта— дамжуулыгын Улаан туг

Республикын Министруудэй Совет ба КПСС-эй обком болбол 1953—1954 онуудай ажахын жэлэй дүнгөөр, малажалыг хүгжөөхэ, тэрэнэй ашаг шэмэе дээшлүүлэхэ, малай тээжээл бэлдэхэхэ түсэбүүдыг дүүргэхэ талаар эрхим амжалтануудыг туйлаһан Иволгын аймагай «Коммунистерн», Тунхэнэй аймагай Лениний нэрэмжэтэ, Закаменай аймагай «Коммунизм», Мухаршэбэрэй аймагай «Победа», Яруунын аймагай Маленковой нэрэмжэтэ колхозуудта дамжуулгын Улаан тугуудыг баруулаба.

Тэршэлэн малажалыг хүгжөөхэ талаар Бичурын аймагай «Зашита Мира», Яруунын аймагай «Путь социализма», Лениний нэрэмжэтэ, Иволгын аймагай Сталинай нэрэмжэтэ, «3-я пятилетка», «Красный пахарь», Тунхэнэй аймагай Ворошиловой нэрэмжэтэ, Закаменай аймагай Кагановичн нэрэмжэтэ, «Улаан Далахай», Мухаршэбэрэй аймагай Молотовой, Хрущевой нэрэмжэтэ, Заиграйн аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозуудыг амжалттайгаар хүдэлмэрилбэ гэжэ тэмдэглэе.

Заводой металлургнууд түрүүлбэ

Лениний ордоно паровозо-вагонно заводой коллектив валовой болон товарнай продукция үйлдэбэрлэхэ октябрь харынгаа түсэб 105-108 процент дүүргэе. Октябрь һара соо 2 паровоз, цүүрлэнэй промышленностьда хэрэглэгдэлгэ паротурбина 3 котёл, паровозой 30 пар мөөр-нүүд түсэбнөө галуур бүтээгдэжэ хэрэглэгдэлгэ эльгээгдэе.

Заводой металлургническа цехүүд октябрь харынгаа түсэбэ бүхы шилдэрнэй үлүүлэн эл дүгэжэ, 235 тонно булад, 123 тонно шөөм 33 тонно ээд даалгабаринһа галуур шудхаба. Түргэн аргаар булад хайлуулгыг амжалттайгаар шудһан новатор нүхэр Казанров, Блинов, Воробьев болон бусад ажалай эрхим жэшэ харуула.

5 эшелон продукт

Улан-Удын мяха-консервын комбинадай хүдэлмэришэд ба инженер-техникческэ хүдэлмэрилгшэд энэ жэлдэ урда урдынһаа амжалттайгаар хүдэлмэрилжэ байна. 10 харын түсэбнөө галуур 5 эшелон консервэ, колбаса болон мяханы бусад продуктуудыг үйлдэбэрлэн гаргаба.

Октябрьска һайндэрэй хүндэлдэ комбинадай хүдэлмэришэд продукци үйлдэбэрлэхэ октябрь харынгаа түсэбэ 111.5 процент дүүргэе. Комбинадай консервын заводой коллектив продукция үйлдэбэрлэхэ жэлэйн түсэб ноябрийн 4-дэ сүм дүүргэе.

Комбинадай коллектив һаяхан дээшлүүлэн абтһан уялгынгаа ёһоор жэлэй эсэ болотор түсэбнөө галуур 15 миллион түхэригшэй продукция Эхэ орондоо үгэхэ байна.

99 000 метр сэмбэ

Улан-Удын сэмбын фабрикада коллектив Агууехэ Октябрийн хүдэлмэ-лдэ ажалай вахтада жарсаад, продукци үйлдэбэрлэхэ 11 харын даалгабарине октябрийн 28-да дүүргэе. Сэмбшэд урид абтһан уялгынга галуур жэлэй эсэ хүрэтэр шөө 140 мянган метр сэмбэ гүрээдөө үгэхэ гэһэн шэнэ уялга абаба.

Сэмбшэд үнгэрһэн арба харын турша дотор түсэбнөө галуур 99 мянган метр, тэрэ тоодо октябрь һара соо—16 мянган метр сэмбэ нэхэ-бэ. Байгша оной 3-дахин кварталай хүдэлмэрин дүнгөөр тэлээр СССР-эй үргэн хэрэгшэлэй промышленна эд товарнуудай промышленностин министрствын предприятинуудай дунда дэлгэрһэн Бүхэсоюзна мурь-сөөнэй хойрдохин нуури ээлжэ, 67.500 түхэриг мүнгэн шанда хүртэ-бэ.

Ээрэлгын цехынхил үдэрэйнгөө нормые 121 процент, нэхэгшэд — 131.5, фабрикин коллектив бүхыдөө — 126 процент дүүргэе.

Г. Рихтер.

УРАТНЫГАДА, НУХЭДЦҮҮД!

Културын солото худамаринад: республиканска больницхи хирург М. Н. Муханова, уранзохёолшо Ч. Ц. Цыдендамбаев, БМАССР-эй арадай артист Л. Л. Линховони, уранзууша, БМАССР-эй искусствын габьяата ажал-йбуулагша П. Тимпи, СССР-эй Верховно Советэй депутат, РСФСР-эй

хургуулинуудай габьяата багша И. А. Панчукова, Бурят-Монголой гүрэнэй культурын научна шэнжадалгын институтдай хэлэ бэшгэй секторые дагшша, филологическа наука-нуудай кандидат Ч. Б. Цыдендамбаев, БМАССР-эй арадай артист Ц. Г. Шагжин.

Манай арюун уялга

Угухеэ Октябрьска социалисти-
ка революциһаа хойшо бурят-мон-
голад зоной засаг түрэтэй болоод,
та болон бүридэхэтэнь хамта тус-
ла хэлэн дээрэ культура болон
литература айхабтар хүсэтэйгөөр үр-
дэндэ мүн бурят хэлэнь эриэмэ-
гээр хүгжөөд эхилһэн үетэй бай-
н. Илангаяа бурят-монгол шэнэ ли-
тература хэлэний урган гараһан
1917 Октябрска революциһаа, ма-
гис орон доторхи социалистическэ
индуалтатан нягта холбоотон
Шинийн элигэ.

Бурят-монгол шэнэ литература
хэлэ дээрэ бэшжэ, үнгэрһэн ба му-
н үеһэн байдалые бодотоорнь ха-
ршан, уранайханай яһала баян
культурагай болохтойбди. Манай
литература хэлэн дээрэ хэдэн газе-
болон журналанууд олон тоото
мэдэртүүд хэблэн гаргагдана.
Хэлэн дээрэ бурят зон радио-
жуулга, элдхэд болон лекци, зу-
м налда болон дуунуудые сонсо-
но. Эхнн хургуулины үебинүүд
манай бурят-монгол хэлэн дээрэ
гүнзгий гаргагддаг. Гадна, по-
этическэ болон уранайханай, ин-
дустриал болон научна зохёолнуудые
хэлэн дээрэһээ бурят-монгол
литература хэлэн дээрэ болгожэ
шуудан ноумуд илгээгдэй олоно.
Гэбшье, бурят-монгол литерату-
ра хэлэний ургалта хүсэд шандаа
өөдүдү, үшөөл дутуу дундануудай
ай юм. Манай институтдай хэлэ
бэшгэй сектор һүүлдэй жэлнүүдтэ

хорин таба мянгаад үгэтэй «Бурят-
монгол—оруд словарине» хэблэн
гарганхай, дүшэ мянгаад үгые ор-
шуулһан «Оруд—бурят-монгол сло-
варине» хэблэн гаргажа байна.
Бурят-монгол хэлэнь научна грам-
матика зохёодгожэ эхилэнхэй. Про-
фессор Г. Д. Санжеев, профессор
Т. А. Бертагеев, доцент А. А. Алек-
сеев болон бусад хамтадаа арбаад
шахүү хүн дурсадагана грамматикые
бэшлэгдэ хабаадатсана.

М. П. Хомонон «Боохоной нотог
хэлэн», Д. А. Абашев «Түнхэний
нотог хэлэн» тухай монографическа
шэнжэлгэлнүүдые бэшжэ дүүргэ-
хэ дүтэлэнхэй. Бурят-монгол хэлэний
бэшгэй дүрэмэй (орфографини)
асуудалнуудые шэнжэлгэлгын талаар
К. М. Черемисов хэдэлгэ байһанхай.

Бурят-монгол хэлэ бэшгэе шэн-
жэлгэ гэдэн хараа зорилго, мүнөө
үедэ хэгдээд байһан хүдэлмэрингөө
дүн хоорые зэргээсүүлэн харахала,
хэлэн юумэмнай хэсэ ёһотой юумэм-
нээ коло гээдэнгэй ябана.

Арад зонойнгоо культурын хү-
гжэлгэдэ, уялд зонойнгоо урган
болбосорхо ябадалда шадыха тур-
хыа хүргэжэ, Коммунистическэ пар-
тийн болон Советскэ правительствын
үмэһинөө наука ба культурын талаар
табигдадаг зорилгы дүүргэлгээ ма-
най арюун уялга мүн.

Ц. Б. Цыдендамбаев,
филологическа наукануудай
кандидат.

Эрдэмдэ хайнаар хургаха

Советскэ хургуулины багша бүхэн
хүндэтэй ба арюун нангин уялга
дүүргэнэ гээшэ.

Би, Млан-Удэ городой хоёрдох
номерой дунда хургуулида хүдэлмэ-
рлэнб. Минни даадаг классста 33
үйхүүд, тэрэ тоото 18 хүүбүүд, 15
басагад буруна. Тинн, хуралсалай
жэлэй эхитхэһээ бури үрид элэ ху-
бүүд басагадтай, мүн тэлэнэрэй
турэлхидтэй уулзажа, хургагуа-
дайнгаа ямарар буража байһантай,
мүн тэдэнэй гэрэй байдалтай та-
нидсаһан байгааб.

Үхүүбүүдэ хүмүүжүүлхэ хэрэг-
тэмай пионерскэ, комсомольскэ ор-
ганизацинууд билдэгдэ ехэ туһалам-
жа үзүүднэ. Ингэжэ хамтынгаа хүс-
өөр үхүүбүүдые хүмүүжүүлһэнэй-
мнай ашһар, минни хүүдэлбэрлэгэ
байһан классай хургалшалай эхэнх
хүһин «эрхим» ба «һайн» гэдэн сэг-
нэлтэнүүдтэйгээр буража ябана.

Энэ зарим тэдэ амжалтанууд хүн-
гэхэниөө туйлдаагаагүй. Турэлхидэй
сүлдэнүүдые сэг соонь, һайн бэлд-
хэлтэйгээр үнгэрһэнбди.

Эдэ сугланууд дээрэ үхүүбүүдэ
хүмүүжүүлхэ тухай асуудалар лек-
ци ушһанбди. Тэрэһинээ гадна, ма-
най 4 «А» классста «шадабаритай
гар», «литература ушһалга» гэжэ
хоёр кружок хүдэлмэрилнэ.

Советскэ үхүүбүүдтэ гүнзгы эрдэм
мэдэрэл олгохын түлөө хамаг мэр-
гжэлгээ үгэхэб.

И. Панчукова, СССР-эй
Верховно Советэй депутат.

Мүйн ВЕЕТАММ

Эстониян поэссета

Хани нүүхэдтөө

Бурят-Монголой дуунай ба хатарай ансамбльда зорюулдагана.

Танай газараар ябаагүйб,
Тала дайдыгтай хараагүйб.
Зүгөөр, түрэл нотогтайб,
Зүүн зүгтэхэ оронтой
Зохид хайхан юумэл,—гээд,
Зүрхэм мүнөө хэлэнхэй.
Нам шэнги эжинэртнай
Наһанай шэмэг — хүүгэдээ
Хүд дээрэнь бодохообой,
Хүндэтэй хүнүүд болгохообой
Зонтобо хамта оролодо, — гээд,
Зүрхэм мүнөө хэлэнхэй.
Тангил манай басагадтал,
Танай хонгор басагадууд
Дүүрэн яажаш сэгнэшгүй
Дуран гэжэ баялигы
Золтой баяртай олохол, — гээд,
Зүрхэм мүнөө хэлэнхэй.
Аба, эжинэр, аралтай
Ажалдаа бэрхэшүүл юумэл,—гээд,
Энхэ жаргалай һүлдэ —
Эрхэ сүлөөдөө дуратай,—гээд,
Золгоод энлэ байхалаа
Зүрхэм мүнөө хэлэнхэй.
Танай газараар ябаагүйб,
Тала дайдыгтай хараагүйб.
Зүгөөр — сэхын хэлэхэдэ —
Зүрхэнэйм сохидол бүхэн
Танай зоние түрэлхид, —гээд,
Таргаад байһал сохом.
Таанар, хүндэтэ нүүхэди,
Талин город нотогтай
Танилсаһан энэ эхэнэрһээ
Таатай Бурят орондоо
Зүрхэнэй халун мэндие
Заабол, заабол хүргэтты.
Талин, 1954 оной
сентябрини 3.

Дамба ЖАЛСАРАЕВ оршуула.

Зоной найдабарие харюулхаб

Урда сагта орхимжото лама, ор-
то бөөгэй хэсэ хэнгэрэгэй элдэ-
д байһан ээрлиг дайдаа тракто-
р дуун, таряанай долгин эбхэрэн
тэрэ, — гэдэн манай уранзохёолшо
Намсарасвай үгэнүүд яага-
һа үнэн байдалые харуула гээшэ.

Угухеэ Октябрьска социалисти-
ка революциһаа иланһан удаа, Со-
ветскэ засагай үедэ манай Бурят-
монгол республикын культура ба
экономика танигдахаар бэшэ боло-
хо ургаа. Манай бурят арадай
экономико национальһаа, урдаараа
социалистическэ культура һалбаран
дада.

Манай республикын арад зон бү-
рүн түрэлтэнэй, иланһаа ород
культурагай өөрингөө театр-
гай сценэ дээрэһээ танилсаһан.
Ингэһээ билэ артистһар нимэ ха-
салгата үүргэ дүүргэжэ байһан
зааханшые мартадаггүйбди.

Элэ жэл билэ, 11 хун, Римско-Кор-
совой нэрэмжэтэ Ленинградтай
оператори дүүргэжэ ерээд, Лени-

нэй орденото оперо ба балетдэ театр-
та хүдэлмэрилэжэ байһанбди. Бидэндэ
эрдэм мэрэгжэл үгэлһэн, зол жаргал
олгоһон парти, правительстводаа
үзэн зүрхэнһөө байсхалан хүргэхэ
зуураа, билэ, артистһар бүхнэ һанал
сэххэлээ, бэлн шадабариа ажал-
даа дууһан зорюулаһан гэжэ
мэдүүлһэди. Тэрэһинэй хамта агуу-
сэхэ ород арадай, Европийн класси-
гые, бүхн хүн түрэлтэнэй культурые
шудалжа, өөһэлднгөө культурые,
эрдэм мэрэгжэлые дээшлүүлхэ гэдэн
зорилго манай урда байна.

Энэ үнгэржэ байгаа намар-үбэлэй
тоатрын сезондо би Глинькин «Иван
Сусанин», Мусоргскин «Борис Го-
дунов», Гуногой «Фауст», Корчма-
релай «Дитя радости», Фроловой
«Энхэ булад Батор» гэжэ оперно зу-
жэгүүдэй гол гол рольнуудта наа-
даха байһиб. Элэ түүхэтэ оперонуудта
наадаха зуураа, арад зонойнгоо
найдабари хүдэсые шадал һаа
дүүрэн харюулаха хүсэлтэйб.

Л. Линховони, БМАССР-эй
арадай артист.

Арадай элүүрхэе хамгаалгада бүхн эрдэм мэрэгжэлээ зорюулахаб

Би, 1948 ондо Красноярска меди-
цинскэ институт дүүргэжэ, хирург-
гэ мэрэгжэлтэй болооб.

Медицинскэ институтта олоһон
мэрэгжэлээ бодото хэрэг дээрэнь
үзүүлсэн, хэдэн олон операци-
онда баадаа, өөрөөшье операци
ондо. Минни хэлэн операцинууд
тангил һайн үрүнүүдые үгэдэг
һаа. Жэшын, гэдэлһинэй зан-
далта гэжэ ехэ хүндэ үбшэн-
гэрхэһийн О. Гегельдэ опер-
аци хэлэнэйм һүүдээр тэрэ тур-
нөөр эдэгээд, мүнөө урда мэтэ
паллажа ябаһаар, Нимэ үбшэн ма-
нэй энэ хонор, үшөөн тэдэ үзэгдэ-

дэг байгаа. Энэһинэй урда тээ нимэ
үбшэндэ операци хэхэдэ тэрэһинэй 90
—100 процентһи ургашгүй байдаг
һэн. Тээд, мүнөө болохолоо нимэ үб-
шэнтэһиние булгыһы эдэгээдэг бо-
лоһон ябадал хадаа советскэ меди-
циһын тон эхээр мэрэгжэжэ байһан-
ные элээр харуула гээшэ.

Советскэ арадай элүүрхэе хам-
гаалгада хамаг бүхн хүсэ шадалаа,
эрдэм мэрэгжэлээ үгэхэб гэжэ энэ
түүхэтэ һайндэртэй дашарамдуулан
мэдүүлнэб.

М. Муханова, республиканска
больницын врач-хирург.

Шэнэдхэгдэнэн талада

«Ган гасуурта ойро тойроһин дай-
дын али ээргэ хубилгые Баян Зүрхэ-
нэй оройноо обсеркодо бурһинье
эли. Хадын оройн могоной набһанан
шартажа, зунай бэшэ, харин нама-
рай үеһе харуула. Шартаһанан
ногоон үмхи солоомо шэнги хухаран
буурна. ...Нурууд шэргэһөөд,
нурунуудтань хужар сайбайна.
Үнгэрхэдөө Эдэ гол гүһэн болошоо»
гэжэ урдань ган гасуурта хатажа,
хахаржа хэбтэйһэн Үшөөтэйни тала тухай
уранзохёолшо Чинт Цыдендам-
баев «Банзарай хубүүн Доржо» гэдэн
ном соогоо бэшэ. Үнэхөөрөөшье
урдань ган гасууртай болоходо ган-
сашье Доржо Банзаровай нотог
Үшөөтэйни тала бэшэ, харин Борьёо,
Түгнэ, Хорго-Яруунын үргэн тала-
нууд хатажа, анханһашье ургаса
муутай бэлшээрнн абар табар но-
гоонинь шарлажа, улаан зун байха-
да шара набһын намар шэнгээр хар-
радагша бэлэй. Халуун халхнда
лоаболгон, гол горхонууд, уһа мур-
нууд дундардаг, хүюун дугтаа зам-
хаадаг, ауур сөөрмүүд шэргэжэ, дун
сагаан хужараар хушагдадаг һэн.
Үргэн тала дайда сагаан тооһондо
дарагдажа, захажуй хуаран, үйдхар-
тайгаар харагдадаг байһаа. Хүн зондо
бэрхшээлтэй нимэ үеһэн болоходо
халуунда дуратай таршаа хорхой,
зумбраанууд, хүлгэн олзодо дуратай
лама бөөнөр лэ таргалдаг бэлэй.
«Бороо оруулахмай» гэжэ үгытэй
зоние мэхэлэн, һүүлшын зөөрние
ходолхын тула лама бөөнэр хэсэ хэн-
гэрэгээ гамнаһгүй һааргадаг, хонгир-
годог, хоолойноо һөөлдтэр бөөл-
дэг, бурхиралдадаг байһан юм.
«Оршолонто юртэмсье» хубилгахым
аргагүй, үйтынгөө үрээр лэ ган га-
суурта дайрагдана, үгытэй ядуу
һуунат гэжэ манай элнхээр хүлиһат
үбгэ эсэгэнэрые тэдэнэр мунхарууд-
даг байгаа.

Гэбшье, байгаалине гартаа аба-
ха, хоолон губи талануудые сөөрлиг
ногоон сад болгохо, гол мурнууды
уһые хэрэгтэжэ шадыха хүсн бин
болоо һэн. Энэ ямар хүсн бэ гэхэдэ,
Советскэ засаг ба советскэ хүн бай-
гаа. Имангал Советскэ засагай ба
советскэ хүнэй хөөсөр Борьёогой,
Түгнэ, Хорго-Яруунын таланууд
мэтэ үргэн ехэ газар дайланууд үр-
жэл эхэтэ таряалан болгоһон.
Имангал Советскэ засагай ба советскэ
хүнэй хөөсөр Эдэ мэтэн гол мур-
нууд хазаралдажа, худөө тосхо-
нуудта электрын гэрэл, энерги үгэнэ.
Имангал советскэ хүнэй хөөсөр Бай-
галай үмэһэй хүйтэн шөрүүг ула-
рилда элдэб лизын үрэ жэмсүүд ур-
гуулдагана. «Байгаалиһаа хайра
үршөөл хүлээхгүй. Тэрэһинэй дайлан
абаха — манай зорилго» гэжэ байгаа-
лине шэнэдхэн хубилгагша И. В. Ми-
чуриний зааһан хургаалай ёһоор, со-
ветскэ хүнүүд байгаалине шэнэдхэн
хубилгажа, тэрэһине бахим гартаа
абажа байна.

Тээд, байгаалини хэрэмье дайлан
абажа байһан советскэ хүнэй түрлэт
эһээгээр дүүргэгүй. Шиний хүсэтэ
техникээр эзбэгжэһэн советскэ
хүнүүд Коммунистическэ партингаа
уряагаар шэнэ ба боро газар эл-
дүүрилгээ эхилээ. Тингэжэ мүнөө
жэлдэ манай оройной 17 миллион
гектар носогэн тала дайланууд, ур-
гаса муутай хэрын саһантан, бэл-
шээрнүүд үржэл эхэтэ таряанай
газар болгодобо. Тэрэһинэй зарим ху-
бидань үшөө мүнөө жэлдэ тарилга
хэгдэж, үндэр баян ургаса абтаа.
Энэ хадаа манай оройной, манай со-

ветскэ хүнүүдэй ажабайдалда гай-
хамнаг ехэ событи болоо.

Партийн Центральна Комитедэй
февральско-мартовска Пленумэй түү-
хэтэ тогтоолдо харюу болгон манай
республикын ажалһаад үшөө мүнөө
жэлдэ зуу мянган гектар шэнэ ба бо-
ро газар аманлажа, гушан мянган
гектар дээрэнь тарилга хэхэ гэдэн
уялга абаһан байна. Шэнэ газар
элдүүрилжэ, тарилга хэхэ һаа,
таряа талханһаа гадна, адуу
малдаа олоһон зуугаад мянган центнер
нэмэлтэ тэжээл — орооһо-фураж,
зеденко болон тэжээлтэй бусад культу-
рануудые хуряжа абахабди гэжэ
тэдэнэр һайн мэдэһэн байһаа. Энэ
халаа ургасгүй зарим муу саһан-
лануудые саһанһан хэбэртэй
сагаа үнгэрэгжэ, хатаһгар носогэн
бэлшээрн дээрэ малла бэлшээрн хэ-
бэртэй һанаагаа зайлажа байһанһаа
зуу дахин дээрэ гэжэ ойлгодоо һэн.
Эгээд тинимһээ шэнэ ба боро газар
элдүүрилхын түлөө манай республи-
ка дотор эһэнэй урда тээ үзэгдөө
дуулдаагүй ехэ хүдэлөөн эхилһэн
байһаа. Түрэл партингаа уряса ма-
най залуу үетэн, комсомолцууд ба
залуунууд халуунаар угажа, энэ
ехэ патристическа хүдэлөөндэ орол-
сон. Республикын промышленна
предпритинүүдһаа олон зуугаад
комсомолцууд, залуунууд ба хүд-
элмэриншэд—хууһанай тракторист-
нууд, комбайнернууд, бригадирнууд,
шофёрнууд, слесарьнууд, токарь-
нууд, түмэршэ дархашууд, электро-
гаһнууршал, модон дорхашууд бо-
лон бусад элдэб янзын мэрэгжэлтэй
хүдэлмэриншэд худөө гаража, шэнэ
газар дээрэ хүдэлхэ хүсэлтэнэй бай-
һан тухайгаа мэдүүлээ һэн. Тингэжэ
сентябрьска Пленумэй һүүдээр 361
хун, гол түлэб худөө ажахын механи-
заторнууд худөө гараа һаа, февраль-
ско-мартовска Пленумэй һүүдээр 800
гаран хун, гол түлэб промышленна
предпритинүүдэй хүдэлмэриншэд
худөө гарһан байха юм. Гадна, сен-
тябрьска Пленумэй хойшо 690 мэр-
гэжэлтэд — инженер-механинууд, тех-
ник-механинууд, агрономууд ба зоо-
ветеринариа хүдэлмэриншэд худөө
гараа. Тэдэнэй дунда мүн Свердлов-
ско областһаа ерһэн 40 инженер-
механинууд, 43 техник-механинууд
бин байгаа.

Шэнэ ба боро газар элдүүрилгэлэ
гүрэн ехэ туһаламжа үөө. Республи-
кын МТС-үүд 175 трактор (313,5
услонин трактор), 260 плуг, 93 сел-
як, 96 культиватор, 2400 «энг-энг»
борной, 35 хүндэ дисковэ борной ба
бусад машина эзмэгүүдые абаа.
Шэнэ ба боро газар элдүүрилгэлэ
республикын МТС-үүд буталдаа ша-
хуу хабаадатсана. Худөө гарһан ком-
сомолцууд ба залуунуудһаа ком-
сомольско-залуунуудтай тракторна
олон бригаданууд эмхидхэгдэнн
байна.

Шэнэ газар дээрһээ зарим кол-
хозууд яһала һайн ургаса абаа. Жэ-
шээхэдэ, Кабарский аймагай Ма-
ленковой нэрэмжэтэ колхоз зуун
гектар шэнэ газар дээрһээ га бү-
рнн 18 центнер шэниснэ, 27 гектар
дээрһээ га бүрнн 22 центнер өвсө.
14 гектар дээрһээ га бүрнн 29
центнер шэниснэ хуряагаа. Тингэжэ
эндэхн Лениний нэрэмжэтэ колхозой
нүүхэр Трещинковэй хүтэлбэрлэдэг
таряанажалай бригада 236 гектар
дээрһээ га бүрнн 17,4 центнер шэн-
иснэ, 66 гектар дээрһээ га бүрнн
110 центнер зеденко хуряажа абаһан
байһа. Яруунай аймагай Лениний
нэрэмжэтэ колхоз 95 гектар шэнэ
газар дээрһээ га бүрнн 20 центнер
хара таряа хуряаба. Шэнэ газар
дээрһээ үндэр ургаса хуряа
ман жэһэнүүд аймаг бүхэндэ бии.

Сэлэнгын аймагай Сталиной нэрэмжэтэ колхоз үүдтэр ЗУРАГ ДЭЭРЭ: парибтар ноһотой үүдтэр хонд адууд-
байнтай хонидые ошоор үсэхэрилнэ. гада ябана. А. Мангаевый фото.

